

Dağlık Karabağ Kazanacak! Ezilen Halklar Kazanacak! (3/4)

Posted on 01/11/2020

“Burası Ermenistan’dır ve Son”! (Leonid Azdgalyan)

1917 Ekim Devrimi ile oluşturulan SSCB’ye, Ermenistan ile Azerbaycan 1920 yılında dahil oldular. Azerbaycan ile Ermenistan devletleri arasında 1920 yılından başlayıp bugüne kadar devam eden Dağlık Karabağ sorunu ise, 1980’lere varana kadar üstü kapalı devam etmiş olsa da cumhuriyetlerin SSCB’den kopmaları, ulusal milliyetçi hareketlerin yükselmesiyle birlikte savaş noktasına gelmiştir.

Öncelikle, üzerinde savaş çıkartma boyutuna gelinen bölgenin manipülasyonlar-dezenformasyonlar eşliğinde sıkça tartışılan demografik yapısına dair birkaç noktanın altını çizelim.

Naheçevan, Zangezur ve Dağlık Karabağ Ermenilerin geçmişten günümüze gelen en önemli yerleşim alanları olurken, 1920’lerde Dağlık Karabağ’da nüfusun % 94.4’ü Ermenilerden, % 5.6’sı Azerilerden meydana geliyordu. Naheçevan’da ise 1926 sayımlarında Ermeniler % 15 iken Azeriler % 85 idi. Ama geçen 60 yıl sonra Naheçevan’da Azeriler % 96 olurken Ermeniler % 1.4’e gerilemiştir. Dağlık Karabağ’da Ermeniler % 76’da kalırken Azeriler % 24’e yükselmiştir.

Dağlık Karabağ’ın Sovyet Azerbaycan’a bağlı özerk bir bölge olmasının kararı ve bu kararın sonuçları iki halkın uzun seneler birbirlerine düşman konumda olmasını doğurmuştur. Bu

durum özellikle Sovyetler Birliği'nin Stalin sonrası döneminde revizyonizme dümen kırmasıyla daha belirgin hale gelmiştir. Elbette bunda bürokrat burjuvaların ve sonrasında kendi ulusal devletlerini kuran burjuvazinin payı bulunmaktadır. Her iki devletin iktidarını ele geçiren hakim sınıflar, kendi sınıfsal çıkarlarını gizlemek için bu sorunu bilinçli olarak kaşımışlar, ırkçılık ve şovenizmin yükseltilmesi için kullanmışlardır.

Objektif ve adil kararlar alma yerine, Sovyetler'in çıkarları düşünülerek alınan kararlar, halklar arasında barış içinde beraber yaşama yerine kin ve düşmanlık tohumlarını ekmıştır. Çözülmeyen ve üstü örtülen sorunlar gün gelip patlama noktasına gelmiştir.

İlk defa 12 Haziran 1921 tarihinde Sovyetler'in Kafkasya sorumlusu Orjonokidze ve Azeri temsilcisi Neriman Nerimanov katıldığı görüşmelerde Naheçevan, Zangezur ve Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanmasına karar verilmiştir. Fakat üç hafta sonra 3 Temmuz 1921'de alınan bu karar tersine çevrilmiştir. Kararın alınmasında J. Stalin ile Azerbaycan Komünist Partisi lideri etkili olmuşlardır. Tarihçiler bu durumu anlatırken Nerimanov'un anılarında; "Karabağ'ın Azerbaycan'a bırakılmaması durumunda Azeri Bakanlar Kurulu istifa edecek" tehdidinde bulunmuştur. Azerbaycanlılar Ermenistan Karabağ'ı talep ederse, biz de onlara gaz vermeyiz" dediğini ileri sürmektedirler. Sonuçta Karabağ, Azerbaycan'a bağlı özerk bölge olarak kabul edilirken, Laçın de Azerbaycan'a bırakılmış, Ermenistan ile ilişkiler tamamen koparılmıştır. 1927'de Ermenistan'ın Moskova'ya itirazları ise sonuç vermemiştir

70 yıldır Azeri yönetiminde kalan Dağlık Karabağ'da Ermeniler nüfusun % 90'ından fazlasını oluştururken, zenginliklerin dağıtımı konusunda tersi bir durum yaşanıyor, azınlıkta kalan bölgelerden Azeriler daha çok faydalanıyorlardı. Hoşnutsuzluklar, problemler olsa da 1960 yılına kadar bu durum böyle devam etmiştir. Örneğin bir Ermeni kültür merkezi olan Şuşa tamamen Azeri şehrine dönüştürülerek başkent yapılmıştır. Demografik yapı ise her geçen gün değişime uğramaktadır. Bu duruma karşı 1963 yılında 2500 kişiden oluşan Ermeni komünistlerinin imzaladığı bir mektup SBKP lideri N. Kruşçev'e gönderilir. Yazıda "ekonomik, kültürel ayrıcalıklardan" şikayet edilirken, sorunların çözümü talep edilir.

Kruşçev bu mektuba cevap verme gereği bile duymaz.

İlk defa 1965 Nisan'ında, Ermeni Soykırımı anma törenlerinde Ermeniler Türkiye'nin yanı sıra "Azerbaycan'daki toprakların da geri verilmesini talep ederler." Azerbaycan topraklarına dahil edilen başka bir tarihsel Ermeni toprağı olan "Naheçevan ile Karabağ'ın Ermenistan ile birleşmesi" çağrısında bulunurlar. Karabağ'da demografik yapı mümkün iken Naheçevan ile Zangezur'da bu mümkün değildir.

"Doğu Bloğu" ülkelerinde Almanya'da duvarların yıkılması, 15 SSCB ülkesi devletin ulusal bağımsızlıklarını ilan ederek Sovyetler'den kopuşu, Glasnost-Perestroyka politikaları ile dünya çapında estirilen komünizm düşmanlığı SSCB'nin dostları ile pazarlarını kaybetmesini beraberinde getirir. Baltıklar -eğer sayılmayacak olursa-, Sovyetler'den ilk defa kopan ülke Ermenistan olmuştur.

1988 yılında kurulan "Karabağ Komitesi" öz itibariyle anti-komünist bir yönelime sahipti. Karabağ Komitesi'nin pratiğı ve talepleri merkezi yönetim tarafından tepkiyle karşılandı. Moskova'da yayınlanan Pravda, Izvestia gibi iktidar yanlısı gazeteler, Karabağ Komitesi'nin tutumunu sert bir dille eleştirdiler. Ermeniler bu dönemde bunun bedelini Karabağ'da kayıplarla ödediler. Moskova ve Bakü "komünist"lerinin ilişkileri ve Bakü yanlısı kararları, savaşın gidişatında belirleyici faktör olmuştur.

SUMGAYT KATLIAMI...

1988 yılında kurulan Karabağ Komitesi esas gücünü Ermeni halkından alıyordu. Burjuva bürokratlardan oluşan "komünist"lerin iktidarı her geçen gün sarsılırken, yönetim sanki Karabağ Komitesi'nin kontrolündeymişçesine çift başlı bir düzen görünümü oluştu. Ulusal semboller haline gelen orak çekiçli Ermenistan bayrağı değiştirildi. Yerine Taşnaklarla özdeşleşmiş, bugünkü üç renkli bayrak kullanılmaya başlandı. Sovyet Anayasası'na göre

KP'nin yönetimdeki öncü rolü lağvedilerek "Ermenistan Cumhuriyeti" olmasına karar verildi.

Milyonlarca Ermeni'nin Karabağ'ın Özgürce Ayrılma Hakkı talebi ile Yerevan'daki gösterilerinden rahatsız olan Moskova yönetimi hareketin ileri gelenlerini tutuklattı. Toplum artık yol ayrımında idi. Ermenistan yönetiminde hakim olan burjuva bürokrat "komünist"ler artık etkisiz ve sözlerini geçiremez duruma geldiler. L. Der Petrosyan hakimiyeti ele geçirerek Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlandığını ilan etti.

Rus emperyalizmi ise bu süreçte kaybolan pazarlarını yeniden kazanmak için Azeri-Ermeni çatışmasını başlattı. İlk Karabağ Komitesi'ni tutuklattılar. Talepleri siyasi gerekçelerle reddedildi. Bunu hukuki bir zemin kazandırmak için Rusya parlamentosu, 23 Mart 1988'de Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanmasını reddetti.

Azerbaycan'da iktidarda bulunan bir başka burjuva bürokrat "komünist" Ayaz Mutalibov; "Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanmasını asla kabul edilemeyeceğini" söyledi. Rus hükümeti henüz bağımsızlık talep etmeyen ve kendi yörüngesinden ayrılmayan Azerbaycan ile siyasi uyum içerisindeydi. İşte bu çelişkiyi çok iyi kullanan Gorbaçov'un, Ermenistan ile Azerbaycan'ın savaşa girmesi için sadece bir kıvılcım çakması gerekiyordu. Bu rolü KGB oynadı. KGB'nin tezgahladığı olaylar, 70 yıldır iç içe yaşayan, ekonomik bunalımları beraber atlatan, Sovyet halklar cumhuriyetinde dostça yaşayan iki halkın 27 Şubat 1988 tarihinde Sumgayt katliamı ile karşı karşıya gelmesine ve senelerce sürececek savaşın fitilinin ateşlenmesine neden oldu. Böylelikle iki kardeş halk arasında yaşanan savaş ve gerilimden Rus emperyalistleri çıkar sağladı.

Sumgayt, başkent Bakü'ye 30 km uzaklıkta, Azerbaycan'ın kimya fabrikalarının bulunduğu bir şehirdir. Azerbaycan'da bulunan Ermenilerin sayısı 120 bin civarındaydı. Azeriler ile iç içe beraber yaşayan Ermeniler fabrikalarda, bürokraside, ticarete önemli noktalarda söz sahibiydi. Olaylar üç gün sürdü. Olay yerine çok yakın olan Rus birlikleri müdahale etmediler. Yerel yönetim, gençlerden oluşan gurupları Sumgayt'ta yaşayan Ermenilerin

üstüne saldırtmış ve yüzlerce Ermeni ölmüş, yaralanmıştı. Olaylar çok ağır bilanço ile sonuçlanmıştı.

Yine Azerbaycan, Dağlık Karabağ'ı zayıf ve güçsüz düşürmek için askeri saldırılarının yanısıra kuşatma ve ambargo uygulaması başlattı. Önemli karayolları kesildi. Garajlar kapatıldı. Havayollarında kontrol sıklaştırıldı. Tüm ulaşım radyo, telefon, elektrik bağlantıları kesildi. Su ve gaz borularına karşı sabotajlar yapılarak imha edildi. Böylelikle kuşatma ve ambargo tamamlandı. Azerbaycan'dan 120 bin Ermeni, Ermenistan'dan 80 bin Azeri ülkelerine geri döndü. Şahumyan, Marduni, Gedaşen gibi büyük yerleşim bölgelerinin yanısıra 23 köy tamamen Rus askeri ve Azerbaycan milli ordusu OMON birlikleri, Türkiye'den MHP-Ülkü Ocakları birlikleri tarafından işgal edilerek boşaltıldı. Karabağ başkenti İstapanagerd'e kadar her yer tamamen kontrol altına alındı.

Dağılmadan önce vatan görevini Sovyet ordusunda yapan Ermeniler, artık kendi vatanları için henüz oluşmamış ulusal ordu için bölgesel, mahalli guruplar halinde savunma birlikleri oluşturdular. Rus sosyal emperyalizmine değil kendi vatanları için hizmet kararı aldılar. Askeri malzemelerini dönemin Sovyet garnizonlarından kamulaştırarak karşıladılar. Düzenli ordusu olmadığı için gerilla savaşı ile mücadele başlattılar.

Bu mücadele beraberinde daha sonrasında Ermenistan siyasetini belirlemiştir. Bu mücadele içinde yer alan ve özellikle Dağlık Karabağ'ın savunulmasında yer almış ve rol oynamış "Şahinler" o zamandan günümüze Ermenistan siyasetine damgasını vurmuştur.

1988-1993 yılları arasında savaşa katılmış, döneme damgasını vurmuş, efsane olmuş öne çıkan isimler Serj Sarkisyan, Robert Koçaryan, Monte Melkonyan, Leonid Azdgalyan, Manvel Grigoryan, Manvel Yeğiazaryan, Hovsep Hovsepyan en tanınmış olanlarıdır. Fakat içlerinde Nubar Ozanyan'ın da bulunduğu Leonid Azdgalyan komutasındaki birlikler disiplini, savaş yeteneği ile diğerlerinden ayrı ve parmakla gösteriliyordu. Önce en değerli savaşçıları Vladimir Balayan sonra Manuk Sahakyanların, Civanların ardından Leonid'in

şehit düşmesi ile gerilla grubu etkisiz hale geldi. Savaşçılar sonradan oluşturulan orduya dahil oldular.

AZERBAYCAN'DA DEĞİŞİM VE TÜRKİYE YANLISI ELÇİBEY DÖNEMİ...

Doğu Avrupa ve Kafkaslar'da esen ulusal milliyetçi rüzgar, etkisini Azerbaycan'da da gösterdi. 1991 yılında Azerbaycan'da Muttalibov'a karşı mücadele eden ve Türkiye yanlısı olan Elçibey kliği Rusya'dan ayrılarak "bağımsızlık" ilan etti. Rusya, bu ayaklanmayı Bakü'ye girerek tanklarla ezmeye çalıştı. Fakat başarılı olamadı. Artık iktidarlar değişmişti. Yeni yönetime gelen E. Elçibey, milliyetçi, ırkçı bir politika eşliğinde, ABD'nin jandarması Türkiye ile ekonomik siyasi askeri ilişkilerini geliştirmeye başladı. Türkiye, Rusya'nın içinde bulunduğu durumdan faydalanarak Azerbaycan'ı Kafkaslar'daki diğer Türki Cumhuriyetlerine ve Orta Asya'ya açılan bir kapı olarak kullanmak istiyordu. "İki devlet, bir millet" demagojisiyle, efendisi ABD için pazarlarda pay alabilmek, buraların zenginliklerini talan etmek için elinden gelen çabayı gösterdi.

Rusya'dan bağımsızlıklarını ilan ederek kopan bütün cumhuriyetleri, "Rusya'ya yeniden kazanma" diye yeni bir politika gündeme getirdi. Yeni manevranın adı BDT (Birleşik Devletler Topluluğu) oldu. Eski bağımlılık ilişkilerinden farklı olarak, sadece bazı özgürlük kırıntıları öngörülüyordu. "Bağımsız" devletler içerisinde "serbest" fakat dış ilişkilerde siyasi, askeri olarak Rusya'ya bağlı olacaklardı. Çevresi Azerbaycan, İran, Türkiye, Gürcistan ile çevrili, dış dünyaya açılacak herhangi bir kapısı da olmayan Ermenistan, sözde bağımsızlık ilan ederek koptuğu Rusya ile tekrardan anlaşmaya oturarak, ekonomik, siyasi, askeri olarak BDT üyeliğini kabul etti.

Ebulfeyz Elçibey ise Ermenilerden aldığı topraklar sayesinde saldırganlığını devam ettirerek "seneye Erivan'da kahve içeceğim" diyordu. Elçibey, Türkiye kanalıyla aldığı askeri yardımlarına MİT aracılığıyla örgütlenip Azerbaycan'a savaşa gönderilen ülkücülere ve

orduda görevli Türk subaylarına güveniyordu. Ermenistan'ın BDT üyeliği, Rus emperyalizminin bir zamanlar askeri olarak desteklediği Azerbaycan yerine Ermenistan'ı tercih etmesine sebep oldu. Artık Rusya'nın çıkarları için Ermenistan esas olarak desteklenecekti. 1992'nin ikinci yarısında, kaybedilen köy ve şehirler geri alındı. Ermenistan ile Karabağ koridoru Laçın, daha da ileri giderek stratejik noktalar Kelbaçar, Ağdam, Şuşi alındı. Eskiden hava yolu ile sağlanan Karabağ-Ermenistan bağlantı yolu böylelikle karayolu ile bağlanmış oldu.

Elçibey hükümetinin toprakların % 20'sini kaybetmiş olması, savaş ekonomisinin yaratmış olduğu sıkıntılar, topraklarından olan halkın sorunlarını çözümünde başarısız oldu. Muhalefetin sert tepkilerine dayanamayan Elçibey önemli ölçüde yıprandı. Bu ara Azerbaycan'da azınlıklar sorununu hiç durmadan "kaşışan" Rusya isteklerine yavaş yavaş ulaşıyordu. Talişler, Lezgiler özerk cumhuriyetler kurma talebi ile Rusya'ya bir yandan bağlanmak istiyor, artık hükümeti tanımayacaklarını ilan ediyorlardı. Bu hareketlerde Rusya'nın parmağı olduğu kesindir. İç çelişkiler Azerbaycan'ın çöküntüye gidişatını gösteriyordu. İşte böyle kaos ve sıkıntılı bir dönemde, halkın da desteğini alarak L. Brejnev döneminde Politbüro üyeliği yürüten, aynı zamanda deneyimli politikacı Haydar Aliyev göreve getirildi. Aliyev, ABD'yi temsil eden TC ile Rusya arasında tercih yapmalıydı. Rus emperyalizmini tercih etti!

Meclisteki ufak bir azınlık muhalefetine karşılık Haydar Aliyev, BDT ister istemez girmek zorunda kaldı. TC, parlamento oylaması sırasında Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Azerbaycan'a gelerek parlamenterlerle ilişkiye geçip olumsuz yönde oy kullanmaları için yoğun çaba harcadı. Ama başarılı olamadı. Dengeler değişirken iktidarı kaybeden Elçibey çok ağır suçlamalarla karşılaşınca doğduğu topraklara, -Naheçevan'a- gitmek zorunda kaldı. Ev hapsinde gözaltında tutuldu. En sonunda ise Türkiye'ye kaçarak sığınma talep etti. TC ise uşaklığın karşılığını fazlasıyla ödedi. Ankara'da ağırladı. Fakat yakalandığı amansız hastalıktan sonra, Türkiye'de 2000 yılında vefat etti.

Kaynak: [özgürgelecek18.net](http://ozgurgelecek18.net)

[Yazının birinci bölümü için tıklayınız](#)

[Yazının ikinci bölümü için tıklayınız](#)